

**7-SINF MUSIQIY AMALIY KOMPETENSIYALARNI
RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.**

O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

Doktaranti

Fazliddinxon G‘ulomxonov

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 7-sinf bosqichida o‘quvchilarda musiqiy amaliy kompetensiyalarni rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotda kompetensiyaviy va faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvlar asosida musiqa darslarini tashkil etishning samarali shakl va metodlari tahlil qilinadi. Musiqiy faoliyatning ijrochilik, tinglash, tahlil qilish va ijodiy yo‘nalishlari orqali o‘quvchilarning estetik didi, musiqiy tafakkuri hamda ijodiy faolligini rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rsatib beriladi. Shuningdek, integrativ yondashuv va raqamli texnologiyalardan foydalanish musiqiy ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida asoslanadi.

Kalit so‘zlar: musiqiy ta’lim, musiqiy amaliy kompetensiya, integratsiya, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, estetik tarbiya.

KIRISH

So‘nggi yillarda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta’lim mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida yangilashni talab etmoqda. Ushbu yondashuv o‘quvchining nafaqat bilim va ko‘nikmalarini, balki ularni amaliy faoliyatda qo‘llay olish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Xususan, musiqiy ta’lim jarayoni shaxsning estetik tafakkuri, ijodiy salohiyati va madaniy kompetentligini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Shu bois umumiy o‘rta ta’lim maktablarida musiqa fanini o‘qitish mazmuni va metodikasini zamonaviy didaktik talablar asosida qayta ko‘rib chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

7-sinf bosqichi o‘quvchilarning yosh va psixologik rivojlanish xususiyatlariga ko‘ra musiqiy idrok, hissiy sezgirlik hamda ijodiy faollik intensiv rivojlanadigan davr sifatida xarakterlanadi. Aynan shu bosqichda o‘quvchilar musiqani faqat tinglovchi sifatida emas, balki ijrochi, tahlilchi va muallif sifatida idrok eta boshlaydilar. Shu sababli 7-sinfda musiqiy amaliy kompetensiyalarni rivojlantirish uchun qulay pedagogik sharoitlar mavjud bo‘lib, ularni didaktik jihatdan asoslangan tarzda tashkil etish muhim ilmiy-amaliy vazifani tashkil etadi.

Musiqiy amaliy kompetensiya tushunchasi o'quvchining musiqiy faoliyatni mustaqil va ongli ravishda amalga oshira olish qobiliyatini ifodalaydi. U ijrochilik, tinglash va tahlil qilish, ijodiy faoliyat hamda refleksiya kabi tarkibiy komponentlarni o'z ichiga oladi. Mazkur kompetensiyalarning shakllanishi faqat an'anaviy tushuntirish va takrorlash metodlari orqali emas, balki faoliyatga yo'naltirilgan, interfaol va integrativ ta'lim texnologiyalarini qo'llash orqali samarali amalga oshiriladi.

Asosiy qism

Musika ta'limida kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi o'quvchini musiqiy bilimlarni passiv o'zlashtiruvchi emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llay oladigan faol subyekt sifatida shakllantirishni nazarda tutadi. 7-sinf bosqichida o'quvchilarning musiqiy tafakkuri, eshitish xotirasi va estetik baholash qobiliyatlari yetarli darajada rivojlangan bo'lib, bu ularning murakkabroq musiqiy faoliyat turlarini egallashiga imkon yaratadi. Shu sababli aynan ushbu bosqichda musiqiy amaliy kompetensiyalarni rivojlantirish ta'lim jarayonining markaziy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Musiqiy amaliy kompetensiya o'quvchining musiqani idrok etish, tushunish, ijro etish va ijodiy qayta yaratish qobiliyatlarining birligi sifatida talqin etiladi. U bir nechta tarkibiy komponentlardan tashkil topadi: ijrochilik kompetensiyasi (kuylash, cholg'u chalish, ritmik harakatlar), musiqani idrok etish va tahlil qilish kompetensiyasi, ijodiy kompetensiya (improvizatsiya, musiqiy obraz yaratish), shuningdek, kommunikativ va refleksiv kompetensiyalar. Mazkur komponentlarning uyg'un rivoji o'quvchining musiqiy madaniyatini shakllantiradi.

Didaktik imkoniyatlarning birinchi muhim yo'nalishi faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvdir. Bu yondashuvga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchining bevosita musiqiy faoliyati jarayonida egallanadi. Guruhli kuylash, ansambl ijrosi, sahnalashtirish va musiqiy harakatlar o'quvchilarning musiqani tanasi va hissiyoti orqali anglashiga yordam beradi. Natijada musiqiy faoliyat shaxsiy tajribaga aylanadi va bilimlar barqarorroq o'zlashtiriladi.

Ikkinchi yo'nalish integrativ yondashuv bilan bog'liq. Musika fanini adabiyot, tarix, san'atshunoslik va axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarda musiqani ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida idrok etish imkonini yaratadi. Masalan, tarixiy qo'shiqlarni o'rganish orqali muayyan davr ruhini anglash yoki adabiy asarlar bilan bog'liq musiqalarni tahlil qilish orqali obraz va mazmun uyg'unligini ko'rish mumkin.

Uchinchi yoʻnalish interfaol metodlardan foydalanishdir. Klaster tuzish, musiqiy loyiha ishlari, rol oʻyinlari va reflektiv muhokamalar oʻquvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Oʻquvchi musiqiy asarni nafaqat tinglaydi, balki u haqda mulohaza yuritadi, baho beradi va oʻz munosabatini ifodalaydi. Bu jarayon musiqiy tafakkur va estetik baholash kompetensiyasini shakllantiradi.

Toʻrtinchi yoʻnalish raqamli texnologiyalardan foydalanish bilan belgilanadi. Audio va video materiallar, notalar muharrirlari, virtual cholgʻular musiqiy taʼlimni individuallashtirish imkonini beradi. Oʻquvchi oʻz surʼatida mashq qiladi, xatolarini koʻradi va ularni tuzatadi. Bu esa oʻquvchining oʻz-oʻzini rivojlantirishga boʻlgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Xulosa

7-sinfda musiqiy amaliy kompetensiyalarni rivojlantirish oʻquvchilarning shaxsiy, ijodiy va estetik kamolotida muhim oʻrin tutadi. Musiqa darslari faqatgina qoʻshiq kuylash yoki asar tinglash bilan cheklanmasdan, oʻquvchini faol ishtirokchi, mustaqil fikrlovchi va ijodkor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qilishi lozim. Buning uchun taʼlim jarayoni oʻquvchining yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur.

Faoliyatga yoʻnaltirilgan metodlar oʻquvchilarning musiqani nafaqat eshitish, balki his qilish, tushunish va ifodalashiga yordam beradi. Guruhda kuylash, sahnalashtirish, musiqiy harakatlar orqali oʻquvchi oʻzini erkin tutadi, jamoa bilan ishlashni oʻrganadi va oʻz qobiliyatiga ishonchi ortadi. Integrativ yondashuv esa musiqa fanini hayot bilan bogʻlaydi — tarixiy voqealar, adabiy obrazlar yoki zamonaviy texnologiyalar bilan uygʻunlashgan darslar oʻquvchining dunyoqarashini kengaytiradi.

Interfaol metodlar va raqamli vositalar oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini oshiradi, ularni mustaqil izlanishga undaydi. Oʻquvchi oʻz xatosini koʻradi, tahlil qiladi va tuzatishga harakat qiladi. Bu esa unda masʼuliyat, oʻz-oʻzini baholash va rivojlantirish koʻnikmalarini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva N. A. *Musiqa taʼlimi metodikasi*. — Toshkent: Oʻqituvchi, 2020. — 184 b.
2. Urazbayeva G. K. Musiqa oʻqitish metodikasining dolzarb masalalari // *Pedagogik taʼlim*. — Toshkent, 2021. — № 3. — B. 45–49.
3. Ergashyev A. Musiqa taʼlimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish masalalari // *Zamonaviy taʼlim*. — Toshkent, 2022. — № 2. — B. 56–60.

4. Xolmatova M. S. *Estetik tarbiyada musiqa fanining o'rni*. — Toshkent: Fan, 2019. — 160 b.
5. Rahmonov B. M. Musiqa darslarida kompetensiyaviy yondashuv asoslari // *Pedagogika va psixologiya*. — Toshkent, 2020. — № 4. — B. 71–75.
6. Musiqiy-pedagogik ta'lim jarayonining o'ziga xosligi // *Ilmiy-uslubiy to'plam*. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. — B. 33–38.
7. Karimov Sh. Sh. O'quvchilarda musiqiy kompetensiyalarni shakllantirish masalalari // *Xalq ta'limi*. — Toshkent, 2022. — № 1. — B. 62–66.